ข้อสอบธรรมสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๑๔

ภิกษุสามเณรวัดราชผาติการาม

พิมพ์อุทิศ

ในการพระราชทานเพลิงศพ

หลวงภิรมย์บรรณารักษ์ (ภิรมย์ ภาสะวนิช)

ที่เมรุ วัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๕

ข้อสอบธรรมสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๑๔

—————

ภิกษุสามเณรวัดราชผาติการาม

พิมพ์อุทิศ

ในการพระราชทานเพลิงศพ

หลวงภิรมย์บรรณารักษ์ (ภิรมย์ ภาสะวณิช)

ที่เมรุ วัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๕

คำนำ

บุตรธิดาของคุณหลวงภิรมย์บรรณารักษ์ (ภิรมย์ ภาสะวนิช) จะบำเพ็ญกุศลและขอรับพระราชทานเพลิงศพคุณหลวงภิรมย์บรรณา-รักษ์ ที่เมรุ วัดมกุฏกษัตริยาราม ในวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ ได้ปรึกษากับพระผู้ใหญ่ในวัดเห็นร่วมกันว่า วัดราชผาติการาม ควรจะมีอะไรเป็นการสนองคุณของคุณหลวงภิรมย์บรรณารักษ์ให้ปรากฏ โดยเหตุที่คุณหลวงเป็นผู้มีอุปการคุณแก่ภิกษุสามเณรและวัดราชผาติ-การามมามาก ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป จึงตกลงพิมพ์ข้อสอบธรรมสนาม-หลวง ที่ออกสอบทั่วประเทศในปีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นธรรมบรรณาการ อุทิศส่วนกุศลแก่คุณหลวงภิรมย์บรรณารักษ์ ร่วมในการบำเพ็ญกุศลกับเจ้าภาพด้วยส่วนหนึ่ง

ข้อสอบธรรมสนามหลวง คือ ปัญหาที่ออกสอบนักเรียนนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก และคฤหัสถ์ที่สมัครสอบธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ทั่วราชอาณาจักรปีละ ๑ ครั้ง เป็นการวัดผลการศึกษาของผู้เรียนปริยัติธรรมแผนกธรรม ผู้สอบได้แต่ละชั้นเรียกว่า นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก ถ้าเป็นคฤหัสถ์ที่สมัครสอบและสอบได้ก็เรียกว่าธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท ธรรมศึกษาชั้นเอก สอบ ๔ วันๆ ละ ๑ วิชา เมื่อสอบเสร็จแล้วก็นิมนต์พระผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นกรรมการตรวจในที่แห่งเดียวกัน ในการออกปัญหาต้องทำคำตอบที่เรียกว่าเฉลยไว้ด้วย เพื่อถวายพระกรรมการได้ใช้เป็นหลักในการตรวจ ในชั้นแรกก็ต้องรักษาไว้เป็น

ความลับก่อน เมื่อสอบเสร็จและตรวจข้อสอบเสร็จแล้วเป็นอันเปิดเผยได้ ข้อสอบนี้เป็นคำถามสั้น ๆ ถามความจำ ความเข้าใจ ถามให้วินิจฉัยตัดสินด้วยใช้ไหวพริบในการตอบ ท่านผู้ได้รับอ่านคำถามและตอบแล้ว น่าจะได้รับประโยชน์บ้าง จึงนำมาพิมพ์แจกเพื่อท่านผู้สนใจในธรรมจะได้อ่านและถือเอาประโยชน์ตามควร

คุณหลวงภิรมย์บรรณารักษ์ได้รู้จักคุ้นเคยกับข้าพเจ้าด้วยธรรมะเป็นสื่อ คือเมื่อครั้งที่ข้าพเจ้ายังอยู่ที่วัดราชาธิวาสวิหาร ได้มีท่านข้าราชการบำนาญหลายท่าน มีขุนนิราพาธประคุณเป็นหัวหน้า ได้ไปประชุมสนทนาธรรมที่กุฎีข้าพเจ้าในเวลาบ่ายจนถึงเย็นค่ำ ในตอนแรกมีเฉพาะวันธรรมสวนะและวันอุโบสถ ในตอนหลังเพิ่มวันอาทิตย์เข้าด้วย ในจำนวนท่านผู้ร่วมสนทนาธรรมนี้มีคุณหลวงภิรมย์บรรณารักษ์รวมอยู่ด้วย ครั้นข้าพเจ้าย้ายมาอยู่จำพรรษาที่วัดราชผาติการาม คณะผู้สนทนาธรรมก็ย้ายตามมา ตั้งแต่นั้นมาคุณหลวงภิรมย์บรรณารักษ์ก็ประจำฟังธรรมที่วัดราชผาติการาม จะไปฟังธรรมที่วัดอื่นเช่นที่วัดมกุฏกษัตริยารามก็น้อยครั้ง เมื่อมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ความเป็นกันเองก็มากขึ้น คุณหลวงภิรมย์บรรณารักษ์ก็มีความสงสารวัดที่ชำรุดทรุดโทรม และสงสารข้าพเจ้าที่ต้องมาอยู่เฝ้าวัดที่ชำรุดทรุดโทรม จึงหาโอกาสสนับสนุนโดยประการต่าง ๆ เมื่อมีสามเณรอายุครบอุปสมบทไม่มีผู้อุปถัมภ์ คุณหลวงก็รับเป็นผู้อุปถัมภ์ให้ได้อุปสมบทและส่งเสียตามกำลัง ไปที่ไหนพบใครที่พอพูดกันได้และสนใจในธรรมก็แนะนำให้มาลองฟังธรรมที่วัดราชผาติการามดูบ้าง ใครจะทำบุญเลี้ยงพระ คุณหลวงก็มักจะแนะนำให้มาทำที่วัดราชผาติการาม ในส่วนตัวก็

ได้บริจาคทรัพย์ตามกำลังเป็นทุนนอน ของวัดที่เรียกว่าบุญนิธิเสมอมาทุกปี รวบรวมทุนในนามของท่านจนถึงบัดนี้เป็นจำนวนเงิน ๒๙,๐๐๐ บาท (สองหมื่นเก้าพันบาทถ้วน) ดอกผลทุนจำนวนดังกล่าว วัดได้นำมาใช้จ่ายในการวัดมีเป็นค่าภัตตาหารภิกษุสามเณรเป็นต้น ส่วนทุนนอนยังคงอยู่อย่างเดิม

ครั้นถึงวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๕ คุณหลวงภิรมย์บรรณะรักษ์ ได้ถวายที่นาแก่วัดราชผาติการาม ๑ แปลง โฉนดเลขที่ ๖๒๘ เนื้อที่ ๑๐๕ไร่ ๑ งาน ๖๒ วา อยู่ที่ตำบลคลองสี่ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยทำพิธีถวายในที่ชุมนุมพระภิกษุสามเณรทั้งวัด ที่ศาลากวีประดิษฐ์ธรรมสภา อันเป็นศาลาที่ฟังธรรม เมื่อคุณหลวงกล่าวถวายจบแล้ว พระสงฆ์สามเณรรับสาธุพร้อมกัน คุณหลวงถวายโฉนดที่นาแก่เจ้าอาวาส พระสงฆ์อนุโมทนา

คุณหลวงภิรมย์บรรณารักษ์ เป็นผู้เคารพนับถือมั่นคงในพระพุทธศาสนา สนใจในธรรมสม่ำเสมอตลอดมา พอใจในการฟังธรรม มีการสนทนาธรรมหรือปาฐกถาธรรมที่ไหน คุณหลวงมักจะไปฟังด้วยเสมอ เป็นผู้สนใจในการทำสมาธิที่เรียกว่าบำเพ็ญกัมมัฏฐาน ได้เที่ยวศึกษาตามสำนักต่าง ๆ มาหลายแห่ง เมื่อมีความเข้าใจพอสมควรแล้ว ก็ตั้งใจศึกษาบำเพ็ญด้วยตนเอง ได้ไปศึกษากับท่านเจ้าคุณพระพรหมมุนี (สุวจเถระ) วัดบวรนิเวศวิหารอีกแห่งหนึ่ง ตามที่ได้กล่าวมานี้ เพื่อชี้ให้เห็นว่า คุณหลวง ภิรมย์ บรรณารักษ์ เป็นผู้สนใจในธรรม แต่มิได้ หมายความว่า คุณหลวงไม่มีความ บกพร่องที่ควรตำหนิ ขึ้นชื่อว่าปุถุชนแล้วย่อมมีความบกพร่องอยู่เสมอ ถ้าจะยกขึ้นตำหนิก็

พูดได้อย่างสบาย ๆ อย่าว่าแต่ ปุถุชนเลย แม้พระอรหันตขีณาสพบาง ท่านยังถูกใส่ความ ขอแต่ว่าให้เป็นผู้หนักในธรรมสนใจในธรรมเท่านั้น ความชั่วที่เป็นอบายคามี นำไปสู่อบายก็จะไม่มี เพียงเท่านี้ก็น่าชื่นใจ และดีหนักหนาแล้ว

ด้วยระลึกถึงอุปการคุณและคุณความดีของคุณหลวงดังกล่าวมา วัดราชผาติการามจึงพิมพ์หนังสือนี้ร่วมกับเจ้าภาพแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ เป็นส่วนสนองคุณอันเป็นกตัญญูกตเวที

ขออำนาจบุญกุศลอันเกิดจากการพิมพ์หนังสือนี้ ซึ่งสำเร็จเป็นการเผยแผ่ธรรมะคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา จงสำเร็จวิบากสมบัติส่วนมนุญผลแก่คุณหลวงภิรมย์บรรณารักษ์ (ภิรมย์ ภาสะวนิช) ให้ได้รับความสุขเกษมสำราญในสัมปรายภพ ตามฐานะนิยมทุกประการ.

พระพรหมมุนี

(พระพรหมมุนี)

วัดราชผาติการาม

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

ปัญหาและเฉลย

นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี

พ.ศ. ๒๕๑๔

กระทู้ธรรม นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี

สอบในสนามหลวง

วันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

อตฺตนา โจทยตฺตานํ

ขุ. ธ. ๒๕/๖๖

จงเตือนตนด้วยตนเอง.

แต่งอธิบายความให้สมเหตุสมผล อ้างสุภาษิตอื่นมาประกอบด้วย ๑ ข้อ สุภาษิตที่อ้างมาประกอบนั้น ต้องเรียงเชื่อมความให้สนิทติดต่อสมเรื่องกับกระทู้ตั้ง

ชั้นนี้ กำหนดให้เขียนลงในกระดาษสอบ ตั้งแต่ ๒ หน้า (เว้นบรรทัด) ขึ้นไป.

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

ปัญหาและเฉลยธรรม นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี

สอบในสนามหลวง

วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

---

๑. นักเรียนธรรมพอจะนึกได้หรือไม่ว่า ในขณะสอบไล่อยู่นี้ อะไรที่จะช่วยสนับสนุนให้สอบไล่ได้ ฯ และสนับสนุนโดยวิธีใด ฯ

๑. นึกได้ ฯ ธรรม ๒ ข้อ คือ สติ ความระลึกได้ ๑ สัมปชัญญะ ความรู้ตัว ๑ เป็นเครื่องช่วยสนับสนุนให้สอบไล่ได้ ฯ สติจะช่วยโดยวิธีที่ช่วยนึกถึงเรื่องต่าง ๆ ที่เคยศึกษาเล่าเรียนมา เมื่อนึกได้แล้วก็ตอบปัญหา ขณะเขียนคำตอบก็มีสติมาช่วยกำกับให้เขียนโดยถูกต้อง ไม่ผิดพลาด ไม่ขาด ไม่เกิน พร้อมกันนี้ก็มีสัมปชัญญะ เข้ามาช่วยให้รู้สึกตัว ตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่เผลอไม่หลับใน ไม่ปล่อยใจปล่อยตัว ไม่ลืมตัวว่าเรากำลังเป็นนักเรียนต้องปฏิบัติตัวอย่างนักเรียนที่ดี ไม่ทำทุจริตในการสอบไล่เป็นต้น และรู้ตัวอยู่ว่ากำลังตอบปัญหาข้อนี้ ๆ ต้องเขียนอย่างนี้ ๆ ช่วยสบับสนุนสติให้ทำหน้าที่โดยถูกต้องยิ่ง ๆ ขึ้น ฯ

๒. ลักษณะอะไรบ้าง ที่ท่านว่ามีเสมอกันทุกรูปทุกนาม ฯ และที่ว่าสังขารทั้งปวงเป็นทุกข์นั้น หมายถึงสังขารอะไร ฯ

๒. สามัญลักษณะ คือ ลักษณะที่เสมอเหมือนกันแก่สังขารทั้งปวงได้แก่อนิจจตา ความเป็นของไม่เที่ยง ทุกขตา ความเป็นทุกข์ อนัตตตา ความเป็นของไม่ใช่ตน ฯ ที่ว่าสังขารทั้งปวงเป็นทุกข์นั้น หมายถึงสังขารทั้ง ๒ คือ อุปาทินนกสังขาร และอนุปาทินนกสังขาร ฯ

๓. เมื่อเป็นเด็กก็หัวดื้อ เป็นผู้ใหญ่ก็ใจด้าน ทำงานจับจด การงานย่อมล้มเหลวทุกอย่าง ที่เป็นเช่นนี้เพราะขาดธรรมอะไร อธิบาย ฯ

๓. เพราะขาดธรรม คือ อิทธิบาท ๔ มี ๑. ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒. วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น ๓. จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ ๔. วิมังสา หมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น ฯ คนเราจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม หากทำอะไรด้วยความไม่พอใจแล้ว ความเกียจคร้านก็ตามมา ความเอาใจใส่ก็ไม่มี ความตริตรองก็ไม่เกิดในกิจนั้น ๆ แม้จะมีใครตักเตือนแนะนำสั่งสอนให้ทำก็ไม่เชื่อฟัง ไม่ยอมทำตาม จึงกลายเป็นคนหัวดื้อ ใจด้าน ทำงานงู ๆ ปลา ๆ จับ ๆ จด ๆ ก็จะปรากฏว่าล้มเหลวไม่สำเร็จสักอย่าง ฯ

๔. อุเบกขาในพรหมวิหาร ที่แปลว่าความวางเฉย มีอธิบายอย่างไร ฯ เห็นคนเป็นลมพอจะช่วยได้แต่ไม่ช่วย เพราะคิดว่าไม่ใช่หน้าที่และเฉยเสีย จะจัดเป็นอุเบกขาหรือไม่ ฯ

๔. มีอธิบายว่า วางเฉยโดยใช้กัมมัสสกตาปัญญา พิจารณาด้วยปัญญาว่าเป็นกรรมของสัตว์ เพราะเป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้ จึงต้องวางเฉย เช่นเห็นผู้ร้ายกำลังจะถูกประหารชีวิต อย่างนี้จะเข้าไปช่วยก็ไม่ควร หรือจะสมน้ำหน้าก็ไม่เหมาะ กรณีเช่นนี้ต้องใช้อุเบกขา โดยคิดด้วยปัญญาว่า เป็นกรรมของเขาเองสร้างไว้ตามมาให้ผล ฯ ส่วนเห็นคนเป็นลมแล้วไม่ช่วย ไม่เรียกว่าอุเบกขา ควรเรียกว่าขาดกรุณา เป็นคนใจดำ ฯ

๕. คนเป็นโรคไซนัส หรือ โรคริดสีดวงจมูก เจ็บก็เจ็บ เหม็นก็เหม็น จัดเป็นอะไรตามหมวดวิญญาณ ๖ และเวทนา ๖ ฯ

๕. ที่รู้สึกเจ็บเป็นกายวิญญาณ และเป็นกายสัมผัสสชาเวทนา ที่รู้สึกเหม็น เป็นฆานวิญญาณ และเป็นฆานสัมผัสสชาเวทนา ฯ

๖. โบราณท่านว่าไว้ว่า นก ๒ หัว ตัวเดียว ๒ คอ ถ้าจะจูงเข้าหาหลักธรรม จะหมายเอามิตรจำพวกไหน ในบรรดามิตรปฏิรูป ฯ มิตรจำพวกนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร ฯ

๖. หมายถึงมิตรจำพวกที่ ๓ คือ คนหัวประจบ ฯ มิตรจำพวกที่ ๓ นั้นมีลักษณะ ๔ คือ ๑. จะทำชั่วก็คล้อยตาม ๒. จะทำดีก็คล้อยตาม ๓. ต่อหน้าว่าสรรเสริญ ๔. ลับหลังตั้งนินทา ฯ

๗. ท่านว่าความรักมาเพราะน้ำใจมี ความรักหนีเพราะน้ำใจหมด ความรักหดเพราะน้ำใจแห้ง นี่แสดงว่าน้ำใจเป็นสิ่งสำคัญมาก สามารถให้เกิดความรักที่ทุกคนปรารถนาได้ ถ้าท่านประสงค์เช่นนี้บ้าง จะปฏิบัติธรรมอะไร จึงจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจให้เกิดความรักได้ ฯ

๗. ต้องปฏิบัติธรรมะ คือ สังคหวัตถุ ๔ คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา จึงจะยึดเหนี่ยวน้ำใจ ให้เกิดความรักได้ ฯ

ปัญหาและเฉลยพุทธประวัติ
นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี

สอบในสนามหลวง

วันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

---

๑. พุทธประวัติคืออะไร ฯ เป็นสำคัญอย่างไร ที่พวกเราต้องเรียนรู้ ฯ

๑. พุทธประวัติ คือ เรื่องที่พรรณนาความเป็นไปของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฯ เป็นสำคัญในการศึกษาและปฏิบัติพระพุทธศาสนา เพราะแสดงพระพุทธจรรยาให้ปรากฏ อย่างเดียวกับตำนานย่อมเป็นสำคัญของชาติคน ที่จะให้รู้ได้ว่าชาติได้เป็นมาแล้วอย่างไร ฯ

๒. ที่สุด ๒ อย่าง คืออะไร ฯ เพราะเหตุไรจึงตรัสว่าบรรพชิตไม่ควรเสพ ฯ

๒. คือ กามสุขัลลิกานุโยค ๑ อัตตกิลมถานุโยค ๑ ฯ ที่ตรัสว่าบรรพชิตไม่ควรเสพ เพราะกามสุขัลลิกานุโยค ประกอบตนให้พัวพันด้วยสุขในกาม เป็นธรรมอันเลว เป็นเหตุตั้งบ้านตั้งเรือน เป็นของคนมีกิเลสหนา ไม่ใช่ของคนอริยะคือผู้บริสุทธิ์ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ อัตตกิลมถานุโยค ประกอบความเหน็ดเหนื่อยแก่ตนเปล่า ให้เกิดทุกข์แก่ผู้ประกอบ ไม่ทำผู้ประกอบให้เป็นอริยะไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ฯ

๓. ข้อความในพุทธประวัติตอนที่ว่า ครั้งนั้นมีพระอรหันต์ขึ้นในโลก ๑๑ องค์ อยากทราบว่า ท่านทั้ง ๑๑ องค์นั้น คือใครบ้าง ฯ

๓. คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑ พระเบญจวัคคีย์ ๕ คือ โกณฑัญญะ ๑ วัปปะ ๑ ภัททิยะ ๑ มหานามะ ๑ อัสสชิ ๑ และ ยสะ ๑ วิมละ ๑ สุพาหุ ๑ ปุณณชิ ๑ ควัมปติ ๑ รวมเป็น ๑๑ ฯ

๔. ผู้ที่จะรับพระธรรมเทศนา ต้องพร้อมด้วยองค์อะไรบ้าง พระบรมศาสดาจึงทรงแสดงอนุปุพพิกถา ฯ

๔. ต้องพร้อมด้วยองค์ ๓ คือ เป็นมนุษย์ ๑ เป็นคฤหัสถ์ ๑ มีอุปนิสัยแก่กล้าควรบรรลุโลกุตตรคุณในที่นั้น ๑ ฉะนั้นแล้ว จึงทรงแสดงอนุปุพพิกถา ฯ

๕. คำว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ถ้าติตถิยปริวาสมีกำหนด ๔ เดือนฉะนั้นแล้ว ข้าพระองค์จะอยู่ให้นานถึง ๔ ปี ต่อล่วง ๔ ปี ภิกษุทั้งหลายจงให้ข้าพระองค์บรรพชาอุปสมบทเพื่อเป็นภิกษุเถิด ดังนี้ เป็นคำกราบทูลของใคร ฯ ท่านผู้นี้มีความสำคัญที่ควรจดจำอย่างไร ฯ

๕. เป็นคำพูดของสุภัททปริพพาชก ทูลวิงวอนขอเฝ้าพระผู้มีพระภาค และขอบรรพชาอุปสมบทก่อนที่พระองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ฯ ท่านผู้นี้มีความสำคัญที่ควรจดจำ คือเป็นสักขิสาวก สาวกทันเห็นองค์สุดแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ฯ

ศาสนพิธี

๖. ในการทำบุญงานมงคล การจุดเทียน ธูป ที่โต๊ะบูชา และเทียนน้ำมนต์ ใครเป็นผู้จุด ฯ และจุดเมื่อไร ฯ

๖. ทั้ง ๒ อย่างนั้นเจ้าภาพควรจุดเอง ไม่ควรให้คนอื่นจุดแทน ฯ เทียนธูปที่โต๊ะบูชา จุดเมื่อเริ่มกิจเบื้องต้นของการทำบุญ คือ บูชาพระรัตนตรัยก่อน แล้วจึงอาราธนาศีลและรับศีลเป็นต้นต่อไป ส่วนเทียนน้ำมนต์นั้น จุดเมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงมงคลสูตร เริ่มต้นบทว่า อเสวนา จ พาลานํ เป็นต้น ฯ

๗. ในวิธีแสดงความเคารพพระ คำว่า ทำอัญชลี นมัสการ อภิวาท ตรงกับคำในภาษาไทยว่าอย่างไร ฯ เคารพอย่างไรที่เรียกว่าเบญจางคประดิษฐ์ จงอธิบาย ฯ

๗. คำว่า ทำอัญชลี ตรงกับคำว่า ประนมมือ นมัสการ ตรงกับคำว่า ไหว้ อภิวาท ตรงกับคำว่า กราบ ฯ ที่เรียกว่าเบญจางคประดิษฐ์ คือ กราบลงกับพื้น ได้แก่กราบทั้งองค์ ๕ ให้หน้าผาก ๑ ฝ่ามือ ๒ เข่า ๒ จดพื้น เรียกว่ากราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ฯ

ปัญหาและเฉลยวินัย นักธรรมชั้นตรี

สอบในสนามหลวง

วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

---

๑. พระวินัยเป็นหลักสำคัญแห่งพระศาสนาอย่างไร จงแสดงมาพอได้ความ ฯ

๑. พระวินัยเป็นหลักสำคัญแห่งพระศาสนา คือ ป้องกันไม่ให้ผู้ปฏิบัติประพฤติชั่วช้าเลวทราม อันจะให้เกิดความเสียหาย และควบคุมไว้ให้มีความประพฤติเรียบร้อยน่าเลื่อมใส ควรที่จะบรรลุคุณธรรมที่ประณีตยิ่งขึ้น ฯ

๒. พระภิกษุสามเณรได้รับบรรพชาอุปสมบทในพระศาสนานี้แล้ว ต้องศึกษาอะไรบ้าง ฯ ศึกษาไปตามนั้น ได้รับประโยชน์อย่างไร ฯ

๒. ต้องศึกษาในสิกขา ๓ อย่าง คือ สีลสิกขา ศึกษาเรื่องศีล จิตตสิกขา ศึกษาเรื่องจิต (สมาธิ) ปัญญาสิกขา ศึกษาเรื่องปัญญา ฯ การศึกษาในสิกขาทั้ง ๓ นั้น ย่อมได้รับประโยชน์ดังนี้ คือ ศึกษาในสีลสิกขา ทำให้เป็นผู้มีปกติกายวาจาเรียบร้อย ไม่ล่วงละเมิดในข้อที่ทรงห้าม ศึกษาในจิตตสิกขา ทำให้ใจสงบไม่ฟุ้งซ่าน ใจมักไม่ถูกกิเลสทำให้แปรปรวน ศึกษาในปัญญาสิกขา ทำให้รู้เท่าทันคติแห่งสังขาร ไม่หลงงมงายในภาวะของตนและคนอื่น ทำให้กิเลสเบาบางลง ฯ

๓. อุตตริมนุสสธรรม แปลว่ากระไร ฯ ได้แก่อะไร ฯ ภิกษุพูดอวดอย่างไรจึงต้องอาบัติ ฯ

๓. แปลว่าคุณอย่างยวดยิ่งของมนุษย์ หรือ คุณของมนุษย์ผู้ยวดยิ่ง ฯ ได้แก่ ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ มรรค ผล ฯ ภิกษุพูดอวดว่าตนได้ฌาน ได้วิโมกข์ เป็นต้น หรือว่าตนได้เป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี เป็นต้น ซึ่งไม่มีในตน พูดอวดแก่ผู้ใด ผู้นั้นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก ผู้ฟังไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย ฯ

๔. เหตุไฉน ท่านจึงปรับอาบัติแก่ผู้ล่วง ด้วยไม่รู้ ด้วยสำคัญผิด ด้วยลืมสติ ซึ่งควรจะได้รับความกรุณาปรานีมิใช่หรือ หรือท่านเห็นอย่างไร จงแสดง ฯ

๔. พิจารณาดูแล้วก็น่าจะเป็นเช่นนั้น แต่ถ้าลองนึกพิจารณาดูตามกฎหมายบ้านเมืองบ้าง ถ้ายกเว้นให้แก่คนที่ไม่รู้ คงมีผู้สนใจกฎหมายน้อย ถ้ายกเว้นให้แก่คนสำคัญผิด และคนลืมสติ ข้อนั้นจะเป็นทางแก้ตัวของคนทำผิด ข้อนี้ฉันใด พระวินัยก็ฉันนั้น เมื่อไม่ยกเว้น ภิกษุบวชใหม่จะได้สนใจรู้พระบัญญัติ จะได้ระมัดระวังไม่พลั้งเผลอ มีความรู้และมีสติ ย่อมเป็นเหตุเจริญในพระศาสนาของเธอ ทั้งจะได้เป็นเครื่องสกัดภิกษุอลัชชีไม่ให้ได้ช่องแก้ตัว เช่นนี้แหละข้อที่ไม่ควรยกเว้นจึงไม่ยกเว้น ฯ

๕. คำว่า ลาภ ในสิกขาบทที่ ๑๐ แห่งปัตตวรรคนั้น ได้แก่อะไร ฯ การน้อมลาภสงฆ์มาเพื่อตน กับการน้อมลาภสงฆ์มาเพื่อบุคคลต่างกันอย่างไร ฯ ภิกษุต้องอาบัติเพราะการประพฤติเช่นนั้นจะต้องปฏิบัติอย่างไรจึงจะพ้นจากโทษนั้น ๆ ได้ ฯ

๕. ได้แก่จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช ซึ่งเรียกว่าปัจจัย ๔ และของที่เป็นกัปปิยะอย่างอื่น ๆ อีก ก็เรียกว่าลาภ ฯ การน้อมลาภสงฆ์มาเพื่อตน คือการน้อมนำเอามาเป็นของตน ส่วนการน้อมลาภสงฆ์มาเพื่อบุคคล คือการน้อมนำไปเพื่อบุคคลอื่น ๆ ต้องปฏิบัติอย่างนี้ คือ ถ้าภิกษุต้องอาบัติเพราะน้อมลาภสงฆ์มาเพื่อตน ต้องสละของนั้นเสียก่อนแล้วแสดงอาบัติ จึงจะพ้นโทษได้ ฯ ถ้าภิกษุต้องอาบัติเพราะน้อมลาภสงฆ์ไปเพื่อบุคคล ไม่ต้องสละของนั้น พึงแสดงอาบัติเสีย จึงจะพ้นโทษได้ ฯ

๖. ภิกษุย่อมต้องอาบัติเพราะเหตุที่ส่อถึงความซุกซน มีอย่างไรบ้าง ฯ

๖. อาบัติที่ภิกษุต้องเพราะความซุกซนมีหลายสิกขาบท เช่นเล่นจี้กัน เล่นน้ำ หลอนภิกษุด้วยกันให้กลัวผี ซ่อนของเพื่อล้อเล่น พูดเย้าให้เกิดความรำคาญ ฯ

๗. ภิกษุบางรูปตั้งใจสังวรในศีลของตนจริง ๆ แต่ยังถูกเพื่อนพรหมจรรย์ผู้ลัชชีรังเกียจเธอในเรื่องศีลวิบัติ ทั้งนี้เพราะเหตุไร ฯ

๗. โดยมากเป็นเพราะไม่รักษาอาจาระ มรรยาท และเที่ยวในที่อโคจร ซึ่งเป็นเหตุล่อแหลม ทำให้ผู้อื่นรังเกียจได้ ฯ

ปัญหาและเฉลยวินัย ธรรมศึกษาชั้นตรี

สอบในสนามหลวง

วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕

---

๑. ศีล กับ ธรรม มีความหมายต่างกันอย่างไร ฯ และศีลกับธรรมนั้นจะสำเร็จแก่บุคคลได้ด้วยอาการอย่างไร ฯ

๑. ศีล หมายถึงการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยดีงาม เป็นเครื่องป้องกันความชั่วที่จะพึงเกิดขึ้นทางกาย วาจา สำเร็จแก่บุคคลด้วยการไม่ทำ คือ ไม่ประพฤติล่วงข้อที่ทรงห้าม ส่วนธรรม หมายถึงสภาพที่ทรงผู้ปฏิบัติไว้ไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว สำเร็จแก่บุคคลด้วยการทำ คือ ประพฤติตามข้อที่ทรงอนุญาต ฯ

๒. ศีล ๕ และ กัลยาณธรรม ๕ ท่านจัดเป็นคู่กันอย่างไร ขอให้จัดมาดู ฯ

๒. ท่านจัดเป็นคู่กันอย่างนี้ คือ—

ศีล ๕	กัลยาณธรรม ๕
(๑) เว้นจากฆ่าสัตว์มีชีวิต	(๑) เมตตากรุณา
(๒) เว้นจากถือเอาสิ่งของ ๆ ผู้อื่นด้วยอาการเป็นโจร	(๒) สัมมาอาชีวะ
(๓) เว้นจากประพฤติผิดในกาม	(๓) สำรวมในกาม
(๔) เว้นจากกล่าวคำเท็จ	(๔) มีความสัตย์
(๕) เว้นจากดื่มน้ำเมา	(๕) มีสติรอบคอบ

๓. ชนไก่ ชนกระบือ ตีไก่ กัดปลา กัดจิ้งหรีด ผิดศีลข้อไหน ฯ เพราะเหตุไร ฯ และขาดธรรมข้อไหน ฯ

๓. ผิดศีลข้อที่ ๑ ฯ เพราะเป็นการทรกรรมสัตว์ ศีลข้อที่ ๑ นอกจากห้ามฆ่าสัตว์แล้ว ยังห้ามถึงการทำร้ายร่างกายและการทรกรรมสัตว์อีกด้วย การชนโคเป็นต้น เป็นการทรกรรมสัตว์ให้ได้รับความทุกข์ทรมาน เกิดอันตรายทางร่างกายและอาจถึงแก่ชีวิตได้ แม้ไม่เป็นปาณาติบาตโดยตรง ก็จัดอนุโลมปาณาติบาต ซึ่งห้ามด้วยศีลข้อที่ ๑ ด้วย ฯ ขาดธรรมคือเมตตากรุณา ฯ

๔. เจ้าหน้าที่รับสินบน ทำผู้แพ้ให้กลับชนะ ทำผู้ผิดให้กลับเป็นถูก ผิดศีลข้อไหน ฯ เพราะเหตุไร ฯ และขาดธรรมข้อไหน ฯ

๔. ผิดศีลข้อที่ ๒ ฯ เพราะการรับสินบนเป็นการเลี้ยงชีพอนุโลมโจรกรรม ศีลข้อที่ ๒ นอกจากห้ามโจรกรรมโดยตรงแล้ว ยังห้ามถึงการเลี้ยงชีพอนุโลมโจรกรรม เช่น การรับสินบนอีกด้วย ฯ ขาดธรรมข้อที่ ๒ คือ สัมมาอาชีวะ ฯ

๕. ถ้าไม่มีการเลี้ยงน้ำเมาในงานต่าง ๆ จะมีผลดีอย่างไรบ้าง ขอฟังข้อคิดเห็น ฯ

๕. จะมีผลดีหลายประการ สรูปกล่าวตรงกันข้ามกับโทษของการดื่มสุรา คือ

(๑) ไม่สิ้นเปลืองทรัพย์เพราะน้ำเมา

(๒) ป้องกันไม่ให้เกิดวิวาทในงาน

(๓) ป้องกันผู้มาในงานจากโรคพิษสุรา

(๔) ช่วยรักษาชื่อเสียงของผู้มาในงาน

(๕) ช่วยรักษามรรยาทผู้มาร่วมงาน

(๖) ไม่บั่นทอนสติปัญญาของผู้มาร่วมงาน ฯ

๖. คนหนึ่งมีศีล อีกคนหนึ่งมีสัตย์ คนไหนจะดีเด่นกว่ากัน ฯ เพราะเหตุไร ฯ

๖. คนมีศีลจัดว่าดีเด่นกว่าคนมีสัตย์ ฯ เพราะว่า ความสัตย์จัดเป็นส่วนหนึ่งของศีลอยู่แล้ว ศีลเป็นที่รวมของความสัตย์ ฯ อนึ่ง ผู้มีสัตย์อาจนำความสัตย์ไปใช้ในทางที่ผิดและเป็นโทษก็ได้ เช่น การตั้งสัตย์ว่า จะฆ่าสัตย์ หรือ จะลักขโมยเป็นต้น ฯ

๗ การถวายความจงรักภักดีในพระมหากษัตริย์ของตน จัดเข้าในกัลยาณธรรมข้อไหน ฯ เพราะเหตุไร ฯ

๗. จัดเข้าในกัลยาณธรรมข้อที่ ๔ คือ ความมีสัตย์ ฯ เพราะความมีสัตย์ นอกจากหมายถึงความเที่ยงธรรม ความซื่อตรงและความกตัญญูแล้ว ยังหมายถึงความจงรักภักดีในพระเจ้าแผ่นดินของตนอีกด้วย คือ มีความซื่อสัตย์ไม่คิดคดทรยศเอาใจออกหาก ตั้งใจทำราชการฉลองพระเดชพระคุณโดยสุจริตไม่เสียดายชีวิตเมื่อถึงคราวจะต้องเสียสละ ฯ

ปัญหาและเฉลย

นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นโท

พ.ศ. ๒๕๑๔

กระทู้ธรรม นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นโท

สอบในสนามหลวง

วันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

ทูรงฺคมํ เอกจรํ อสรีรํ คุหาสยํ
เย จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนฺติ โมกฺขนฺติ มารพนฺธนา.

ขุ. ธ. ๒๕/๑๘,๒๐.

ผู้ใด จักสำรวมจิตที่ไปไกล เที่ยวไปดวงเดียว ไม่มีรูปร่าง มีถ้ำคือกายเป็นที่อาศัย ผู้นั้น จักพ้นจากเครื่องผูกของมารได้.

แต่งอธิบายเป็นทำนองเทศนาโวหาร อ้างสุภาษิตอื่นมาประกอบไม่น้อยกว่า ๒ ข้อ ห้ามอ้างสุภาษิตซ้ำข้อกัน แต่จะอ้างซ้ำคัมภีร์ได้ไม่ห้าม สุภาษิตที่อ้างมานั้น ต้องเรียงเชื่อมความให้สนิทติดต่อสมเรื่องกับกระทู้ตั้ง

ชั้นนี้ กำหนดให้เขียนลงในกระดาษสอบตั้งแต่ ๓ หน้า (เว้นบรรทัด) ขึ้นไป.

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

ปัญหาและเฉลยธรรม นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นโท

สอบในสนามหลวง

วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ .๒๕๑๔

---

๑. ลักษณะ ๔ ในอุปาทายรูป คืออะไรบ้าง ฯ และมีอรรถอย่างไร ฯ

๑. คือ อุจจยะ ๑ สันตติ ๑ ชรตา ๑ อนิจจตา ๑ ฯ มีอรรถคือ อาการของภูตรูปที่คุมกันเข้าและเติบโตขึ้น ชื่ออุจจยะ อาการที่สืบเนื่องกัน ชื่อสันตติ อาการที่ทรุดโทรม ชื่อชรตา อาการที่ไม่ยั่งยืนคงที่ของรูป เพราะเหตุปัจจัยทำให้เปลี่ยนแปลง ชื่ออนิจจตา ฯ

๒. วิชชา ๓ มาในหมวดธรรมไหนบ้าง ฯ เป็นคุณวิเศษเฉพาะพระศาสดา หรือพระสาวกก็มี ตอบให้มีหลัก ฯ

๒. มาในหมวดวิชชา ๓ อภิญญา ๖ วิชชา ๘ ทสพลญาณ ๑๐ ฯ พระสาวกก็มีได้ เช่น พระอรหันต์ที่เป็นเตวิชชะ และฉฬภิญญะ ในประเภทพระอรหันต์ทั้ง ๔ นั้น ฯ

๓. พระญาณหรือวิชชา ๓ ที่เกิดขึ้นแก่พระพุทธเจ้านั้น มีประโยชน์อย่างไรแก่พระองค์บ้าง หรือท่านกล่าวไว้เพียงเป็นเครื่องเทิดพระเกียรติเท่านั้น จงตอบให้มีหลัก ฯ

๓. ไม่ใช่เป็นเพียงเครื่องเทิดพระเกียรติเท่านั้น ท่านกล่าวว่า พระญาณหรือวิชชา ๓ นี้ เป็นองค์แห่งพระสัมมาสัมโพธิญาณ คือพระญาณที่ ๑ เกิดขึ้น ทำให้หายตื่นหายหวาดในความเวียน

เกิดเวียนตาย ทำให้เห็นเป็นคติธรรมดา เกิดอนัตตานุปัสสนาขึ้น กำจัดโมหะกำบังขันธสันดานเสียได้ พระญาณที่ ๒ เกิดขึ้นกำจัดโมหะกำบังกัมมัสสกตา และกำจัดโมหะเป็นเหตุเชื่อถือไร้เหตุ เช่น สีลัพพตปรามาสและมิจฉาทิฏฐิเสียได้ พระญาณที่ ๓ เกิดขึ้น ทำให้รู้จักน้อมความรู้นั้นมาเป็นอุปการะ ทำให้อาสวะสิ้นไปได้ ฯ

๔. อุปาทานได้แก่อะไรบ้าง ฯ เกิดขึ้นเพราะอะไร ฯ

๔. ได้แก่ความถือมั่น มี ๔ ประการ คือ กามุปาทาน ถือมั่นกาม ทิฏฐุปาทาน ถือมั่นทิฏฐิ สีลัพพตุปาทาน ถือมั่นศีลพรต และอัตตวาทุปาทาน ถือมั่นวาทะว่าตน ฯ เกิดขึ้นเพราะมีตัณหา ตามบาลีว่า ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ อุปาทานมีเพราะมีตัณหาเป็นเหตุ ฯ

๕. ทสพลญาณข้อที่ ๗ คืออะไร ฯ มีอธิบายอย่างไร ฯ

๕. คือ ฌานาทิสังกิเลสาทิญาณ ปรีชากำหนดรู้อาการมีความเศร้าหมองเป็นต้น แห่งธรรมมีฌานเป็นต้น ฯ อธิบายว่า ปรีชากำหนดรู้ความเศร้าหมองและความผ่องแผ้ว ความออก แห่งฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ ว่าจักมีเพราะอย่างไร ฯ

๖. เมื่อว่าถึงเรื่องกรรมแล้ว ท่านกล่าวว่ากรรมอะไรเป็นหนักที่สุด ฯ มีเฉพาะในฝ่ายอกุศล หรือแม้ในฝ่ายกุศลก็มี จงจาระไนมาดู ฯ

๖. ท่านกล่าวว่าครุกรรมเป็นหนักที่สุดกว่ากรรมอื่น ๆ ฯ มีทั้ง ๒ ฝ่าย ในฝ่ายอกุศล ท่านจัดอนันตริยกรรมเป็นครุกรรม ในฝ่าย

กุศล ท่านจัดสมาบัติ ๘ เป็นครุกรรม ครุกรรมนี้มีอยู่ ย่อมได้ช่องให้ผลก่อน ฯ

๗. จรณะ ๑๕ ตามเสขปฏิปทาสูตร กับ จรณะในพระพุทธคุณบทว่า วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร อธิบาย ฯ

๗. จรณะในบาลีทั้ง ๒ สถานนี้ มีความหมายเหมือนกันว่า ได้แก่ปฏิปทา คือ ทางเป็นเครื่องบรรลุวิชชาหรือธรรมที่สูงขึ้นไปกว่า เทียบด้วยศัพท์จรณะ ที่แปลว่าอวัยวะเป็นเครื่องเดิน ได้แก่เท้า มิได้เรียกปฏิปทาทั่วไป จรณะ ๑๕ ในเสขปฏิปทาสูตร เป็นภูมิปฏิบัติของพระอริยบุคคลชั้นเสขะ ส่วนจรณะ ในพระพุทธ-คุณ บทว่า วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน หมายเอามรรคมีองค์ ๘ เป็นจรณะแห่งความตรัสรู้อริยสัจ ฌาน ๔ เป็น จรณะโดยลำดับแห่งวิชชา ๓ วิชชาเบื้องต้นเป็นจรณะแห่งวิชชาเบื้องปลาย อันเป็นคุณวิเศษของพระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ผู้สำเร็จวิชชา ฯ

ปัญหาและเฉลยอนุพุทธประวัติ

นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นโท

สอบในสนามหลวง

วันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

---

๑. ครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จมาโปรด โกณฑัญญพราหมณ์ แสดงกิริยากระด้างกระเดื่องต่อพระพุทธเจ้า ใช้ถ้อยคำตีเสมอ และใช้คำแทนพระองค์พระพุทธเจ้าที่ไม่เหมาะสมด้วย คำนั้นได้แก่คำว่าอย่างไร ฯ เดี๋ยวนี้ในวงการคณะสงฆ์ใช้คำนั้นหรือไม่ ฯ

๑. ได้แก่คำว่า อาวุโส ซึ่งแปลว่าผู้มีอายุ ฯ เดี๋ยวนี้ก็ยังใช้ แต่ใช้สำหรับผู้แก่พรรษากว่า เรียกผู้อ่อนพรรษากว่า ฯ

๒. อนุพุทธะ ๘ องค์ สำหรับองค์ที่ ๑ และองค์ที่ ๘ ท่านได้บรรลุอรหัตตผลด้วยพระธรรมเทศนาอะไร ฯ ท่านทั้ง ๒ องค์นั้นทรงคุณดีเด่นในทางไหน ฯ

๒. องค์ที่ ๑ ได้บรรลุอรหัตตผลด้วยพระธรรมเทศนาอนัตตลักขณ-สูตร ท่านทรงคุณดีเด่นในทางรัตตัญญู ฯ องค์ที่ ๘ ได้บรรลุอรหัตตผลด้วยพระธรรมเทศนาแสดงสุญญตานุปัสสนา ท่านทรงคุณดีเด่นในทางทรงจีวรเศร้าหมอง ฯ

๓. การยกย่องสรรเสริญผู้ควรยกย่องสรรเสริญ เป็นข้อธรรมที่ควรปฏิบัติอย่างหนึ่งมิใช่หรือ ฯ เคยมีพระสาวกองค์ไหน ที่พระ-

พุทธเจ้าทรงยกย่องถึงขนาดเสมอด้วยพระองค์ ทรงยกย่องว่าอย่างไร ฯ

๓. ใช่ ฯ พระมหากัสสปะ พระพุทธองค์ทรงยกย่องว่ามีธรรมเครื่องอยู่เสมอด้วยพระองค์ ฯ

๔. มีภาษิตว่า ความกตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี ดังนี้ มีปฏิปทาของพระสาวกรูปใดรับสมอ้างภาษิตนี้ได้บ้าง จงยกตัวอย่างมาแสดงสัก ๒ เรื่อง เพื่อให้เห็นว่าท่านผู้นั้นยึดมั่นในคุณธรรมข้อนั้นจริง ฯ

๔. มีปฏิปทาของพระสารีบุตรเป็นเครื่องรับรอง เพราะท่านยึดมั่นในกตัญญูกตเวทิตาธรรม เรื่องที่ ๑ เมื่อครั้งท่านยังเป็นปริพพาชกชื่ออุปติสสะ ได้ฟังธรรมที่พระอัสสชิแสดง ได้บรรลุโสดาปัตติผล ครั้นมาบวชในพระพุทธศาสนา แม้ได้รับตำแหน่งอัครสาวกเบื้องขวาแล้ว ก็มิได้ทะนงตนว่าเป็นอัครสาวก มีความเคารพนับถือยกย่องพระอัสสชิว่าเป็นอาจารย์อยู่เสมอ เมื่อได้ทราบว่าพระอัสสชิอยู่ในทิศใด เวลาจะนอนก็ทำการกราบไหว้และหันศีรษะไปทางทิศนั้น ฯ เรื่องที่ ๒ ราธพราหมณ์ปรารถนาจะบวช แต่ไม่มีใครบวชให้ ท่านก็สงเคราะห์ให้ได้บวชตามประสงค์ เพราะระลึกถึงอุปการคุณของราธพราหมณ์ ที่ได้ถวายภิกษาแก่ท่านเพียงทัพพีเดียว ฯ

๕. มีใครบ้างที่ขอถึงพระสาวก ๑ พระธรรม ๑ พระสงฆ์ ๑ ว่าเป็นสรณะ ฯ พระสาวกรูปนั้นคือใคร ฯ และท่านได้แนะนำให้ปฏิบัติอย่างไร ฯ

๕. มี คือ พระเจ้ามธุรราช ฯ พระสาวกรูปนั้น คือ พระมหากัจจายนะ ฯ ท่านทูลแนะนำว่า อย่าถึงท่านเป็นสรณะเลย ให้ถึงพระผู้มีพระภาคว่าเป็นสรณะเถิด ฯ

ศาสนพิธี

๖. ในศาสนพิธีเล่ม ๒ หมวดที่ ๒ บุญพิธี แจกหัวข้อไว้ ๙ เรื่อง ข้ออื่น ๆ ไม่ติดใจ ติดใจข้อที่ ๒ พิธีเจริญพระพุทธมนต์ ข้อ ๓ พิธีสวดพระพุทธมนต์ ดูไม่ต่างอะไรกัน เจริญก็คือสวด สวดก็คือเจริญ เป็นชนิดม้าก็คือพาชี พาชีก็คือม้า ฟังชอบกลอยู่ หรือท่านมีความเห็นอย่างไร ขอให้ชี้แจงมาให้ฟัง ฯ

๖. ต่างกันไม่เหมือนกัน ฯ คำว่าเจริญพระพุทธมนต์ หมายถึงพิธีในการมงคล เช่นทำบุญวันเกิดเป็นต้น คำว่าสวดพระพุทธมนต์ หมายถึงในพิธีงานอวมงคล เช่นการทำบุญเนื่องด้วยการศพเป็นต้น ท่านจึงแยกหัวข้อให้ต่างกัน ฯ

๗. ในการถวายสังฆทาน นิยมประดิษฐานพระพุทธปฏิมาเป็นประธาน ถือประหนึ่งว่าถวายแด่สงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข หากว่าเป็นเวลารีบด่วนจัดไม่ทัน จึงไม่ได้ประดิษฐานพระพุทธปฏิมาในพิธีนั้น และถวายสังฆทานดังนี้ ทานนั้นก็ไม่เป็นสังฆทานละซิ หรือท่านเห็นอย่างไร จงตอบอ้างหลัก ฯ

๗. ทานนั้นเป็นสังฆทานที่ถูกต้อง อ้างหลักในเรื่องถวายสังฆทานในศาสนพิธีเล่ม ๒ (๕) ถวายแก่หมู่ภิกษุ ไม่มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข (๗) ร้องขอต่อสงฆ์ให้ส่งใคร ๆ ไปรับแล้วถวายแก่ผู้นั้น ๆ

ปัญหาและเฉลยวินัย นักธรรมชั้นโท

สอบในสนามหลวง

วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

---

๑. สิกขาบทแผนกอภิสมาจาร ท่านจัดแบ่งแผนกพร้อมทั้งปรับโทษแก่ภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิดไว้อย่างไร ฯ และภิกษุผู้ปฏิบัติรักษาสิกขาบทแผนกนี้อย่างไร จึงเรียกได้ว่าพอดีพองามยังพอจะสืบอายุพระพุทธศาสนาต่อไปได้อยู่ ฯ

๑. ท่านจัดแบ่งรูปเป็น ๒ แผนก คือ เป็นข้อห้าม ๑ เป็นข้ออนุญาต ๑ และข้อห้ามนั้นปรับอาบัติโดยตรงมีเพียง ๒ คือ ถุลลัจจัย ๑ มีห่าง ๆ ทุกกฏ ๑ มีเป็นพื้นไป ที่ไม่ได้ปรับอาบัติโดยตรงเป็นแต่กล่าวว่า อย่า ๆ ไม่ ๆ เป็นคำแนะคำสอนก็มี เมื่อไม่เอื้อเฟื้อในที่จะเว้น พระอาจารย์ท่านปรับอาบัติทุกกฏดุจในเสขิยะ ฯ ภิกษุผู้ปฏิบัติรักษาโดยสายกลาง ไม่ทำตนให้ลำบากเพราะธรรมเนียมอันขัดขวางต่อกาละเทศะ และไม่มักง่ายจนถึงจะทำตนให้เป็นผู้เลวทราม ปฏิบัติเพียงเท่านี้ก็เรียกได้ว่าพอดีพองาม ยังพอจะสืบอายุพระพุทธศาสนาได้อยู่ ฯ

๒. การสวมรองเท้า ในฝ่ายคฤหัสถ์นิยมว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ในฝ่ายบรรพชิตก็ได้ทรงพระอนุญาตให้พุทธสาวกสวมรองเท้ามาแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาล แต่ปัจจุบันนี้ปรากฏว่ายังลักลั่นกันอยู่ ในเรื่องนี้มีหลักเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติปรากฏในพระวินัยอย่างไร ฯ

๒. มีหลักเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติอย่างนี้ คือ มีพระพุทธานุญาตให้ใช้เฉพาะรองเท้าชนิดที่ทรงอนุญาตเท่านั้น และจะใช้ในที่ทั่วไปไม่ได้ ไม่เจ็บเท้าห้ามไม่ให้สวมเข้าบ้าน เป็นอาคันตุกะเข้าไปในวัดอื่นก็ให้ถอด ในอารามอันไม่ใช่ที่ต้องห้าม ในป่า สวมได้ ฝ่าเท้าบางเหยียบพื้นแข็งไม่ได้ เหยียบเข้าเจ็บ หรือในฤดูร้อนพื้นร้อน เหยียบเข้าเท้าพอง สวมเข้าบ้านได้ สวมเข้าวัดได้ ในฤดูฝนไปในที่ฉำแฉะ ภิกษุผู้อาพาธเป็นโรคกษัย สวมเพื่อกันเท้าเย็นก็ได้ ฯ

๓. การแสดงความเคารพมีการกราบไหว้เป็นต้น เป็นการแสดงถึงความมีสัมมาคารวะประจำอัธยาศัย แต่ในปัจจุบันนี้ มีการแสดงความเคารพกราบไหว้พร่ำเพรื่อ ไม่เลือกกาลไม่เลือกสถานที่ว่าควรหรือไม่ควร พระผู้มีพระภาคเจ้าประทานพระพุทธานุญาตการกราบไหว้ไว้อย่างไร เวลาไหนควรงด ถ้าขืนแสดงในกาละที่ไม่ควร ท่านปรับอาบัติไว้อย่างไร ฯ

๓. ประทานพระพุทธานุญาตไว้โดยนัยดังนี้ เป็นธรรมเนียมของภิกษุ ถือไม่ไหว้คนอื่นนอกจากพวกของตน ในบาลีย่นเรียกว่าอนุปสัมบัน ภิกษุณีก็นับเข้าในพวกนี้ ในพวกภิกษุด้วยกันถือไม่ไหว้ภิกษุผู้อ่อนกว่า ยอมไหว้เฉพาะภิกษุผู้แก่กว่า ถือไม่ไหว้ภิกษุต่างนิกายซึ่งเรียกว่านานาสังวาส แม้ภิกษุผู้แก่กว่าร่วมนิกายเดียวกัน ซึ่งเรียกว่าสมานสังวาส ก็ยังงดในบางเวลาดังนี้ ก. ในเวลาประพฤติวุฏฐานวิธี คือ อยู่กรรมเพื่อออกจากอาบัติสังฆาทิเสส ข. ในเวลาถูกสงฆ์ทำอุกเขปนียกรรม

ที่ถูกห้ามสมโภคและสังวาส ค. ในเวลาเปลือยกาย ฆ. ในเวลาเข้าบ้านหรือเดินอยู่ตามทาง ง. ในเวลาอยู่ในที่มืดที่แลไม่เห็นกัน จ. ในเวลาที่ท่านไม่รู้ คือ นอนหลับ หรือขลุกขลุ่ยอยู่ด้วยธุระอย่างหนึ่ง หรือส่งใจไปอื่น แม้ไหว้ท่านก็คงไม่ใส่ใจ ฉ. ในเวลาขบฉันอาหาร ช. ในเวลาถ่ายอุจจาระปัสสาวะ

ถ้าขืนไหว้ใน ๓ เวลาข้างต้นโดยลำดับลงมา คือ ข้อ ก. ข. ค. ท่านปรับอาบัติทุกกฏ ไหว้ในเวลาอีก ๕ ท่านว่าเพียงไม่ดีไม่งาม ฯ

๔. สมัยปัจจุบันนี้ โลกได้เจริญด้วยวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์ ได้ผลิตวัตถุเครื่องช่วยทุ่นแรงมากมาย คณะสงฆ์ก็น่าจะนำเอาวัตถุเครื่องช่วยทุ่นแรงมาใช้ในสังฆกรรมต่าง ๆ บ้าง เช่นใช้เครื่องบันทึกเสียงสวดพระปาฏิโมกข์ในที่ประชุมสงฆ์วันอุโบสถแทนพระสวด จะไม่สะดวกดีกว่าหรือ ฯ เพราะเหตุไรเล่าคณะสงฆ์จึงยังไม่นิยมนำเอาเครื่องช่วยทุ่นแรงมาใช้ จงชี้แจงมาดู ฯ

๔. สะดวกดีกว่าแน่ ฯ แต่คณะสงฆ์ไม่นิยมนำมาใช้ ก็เพราะเคารพพระวินัยเป็นหลักปฏิบัติในการทำสังฆกรรมต่าง ๆ กล่าวโดยเฉพาะการสวดพระปาฏิโมกข์นี้ มีพระวินัยบัญญัติไว้ให้เป็นหน้าที่ของพระเถระผู้ใหญ่ เป็นผู้สวดเอง แต่ถ้าไม่สามารถด้วยประการใดประการหนึ่ง จะเชิญให้ภิกษุอื่นผู้สามารถสวดก็ได้ ภิกษุผู้สวดนั้นควรเลือกเอาผู้ฉลาดจำปาฏิโมกข์ได้

เข้าใจว่าพากย์และอักขระถูกจังหวะและชัดเจน ควรตั้งใจสวดให้ชัด ให้ดังพอบริษัทได้ยินถนัดทั่วกัน แกล้งทำอ้อมแอ้มอุบอิบเสีย ท่านปรับเป็นอาบัติทุกกฏ เพราะมีพระวินัยบัญญัติระบุไว้ชัดเจนเช่นนี้ จึงใช้เครื่องบันทึกเสียงเปิดแทนพระสวดไม่ได้ ฯ

๕. พระพุทธานุญาต ที่เรียกว่าเมณฑกานุญาต หรือ เมณฑกบัญญัตินั้น พระพุทธองค์ทรงมีพระพุทธประสงค์อย่างไร จึงได้ประทานไว้ จงจาระไนมาดู ฯ

๕. มีพระพุทธประสงค์ดังนี้ คือ เดิมทีดูเหมือนมีพระพุทธประสงค์จะให้ภิกษุเที่ยวแสวงหาภิกษาฉันเฉพาะวัน ๆ ในภายหลังได้ทรงพบความขัดข้อง ที่ท่านแสดงไว้ในบาลีว่า ในคราวเดินทางกันดาร จึงได้ประทานพระพุทธานุญาตให้ภิกษุผู้จะเดินทางแสวงหาเสบียงเดินทาง คือ ข้าวสาร ถั่ว เกลือ น้ำอ้อย น้ำมัน และเนย ตามต้องการ นอกจากนี้ยังทรงพระอนุญาตอีกว่า คนผู้มีศัทธาเลื่อมใสมอบเงินทองไว้ในมือกัปปิยการกสั่งให้จัดของเป็นกัปปิยะถวายภิกษุ เธอจะยินดีของอันเป็นกัปปิยะที่กัปปิยการกจับจ่ายมาด้วยเงินทองก็ได้ ไม่จัดว่าเป็นอันยินดีเงินทองนั้น โดยปริยายอย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อนี้ควรเรียกว่า เมณฑกานุญาต แปลว่าทรงอนุญาตไว้ปรารภเศรษฐีเมณฑกะ ผู้ถวายเป็นเดิม แต่ในบุพพสิกขาวัณณนาเรียกว่าเมณฑกบัญญัติ ฯ

๖. ธรรมเนียมทำพินัยกรรมในฝ่ายบรรพชิต กับ ในฝ่ายคฤหัสถ์ เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร ฯ

๖. ต่างกันดังนี้ ธรรมเนียมทำพินัยกรรมในฝ่ายบรรพชิตนั้น ภิกษุผู้อาพาธหนัก ปรารถนาจะให้ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเป็นผู้รับมรดกของตน ต้องมอบให้เป็นสิทธิแก่ภิกษุรูปนั้นในเมื่อตนยังมีชีวิต ซึ่งแปลกจากธรรมเนียมทำพินัยกรรมในฝ่ายคฤหัสถ์ หนังสือพินัยกรรมอันเจ้าของทรัพย์ทำนั้น แสดงความประสงค์ของเจ้าทรัพย์ว่า เมื่อมรณะแล้ว ให้ของที่ระบุชื่อไว้ในนั้นหรือทั้งมวล ได้แก่คนชื่อนั้นคนเดียวหรือหลายคน เจ้าของทรัพย์ยังไม่ตาย ของในพินัยกรรมยังเป็นเจ้าของทรัพย์ เขาอาจทำพินัยกรรมใหม่ล้างพินัยกรรมเก่า ในพระวินัย หากภิกษุจะทำพินัยกรรมเช่นนั้นแล้วมรณะลง มฤดกต้องตกเป็นของสงฆ์ ภิกษุผู้ถือพินัยกรรมจะรับเอาไม่ได้ ฯ

๗. ในภัณฑะของสงฆ์นั้น ของเช่นไรจัดเป็นครุภัณฑ์ ของเช่นไรจัดเป็นลหุภัณฑ์ ฯ จะควรปฏิบัติในภัณฑะทั้ง ๒ อย่างนั้นอย่างไรบ้าง ฯ

๗. ของถาวรซึ่งแจกจ่ายกันไม่ได้ ให้รักษาไว้เป็นของสงฆ์ ของสาธารณะ เรียกว่า ครุภัณฑ์ ของที่จะพึงใช้และบริโภคให้สิ้นไป เช่น จีวร บิณฑบาต เภสัช และของเล็กน้อย เช่น

เข็มเย็บผ้า เรียกว่าลหุภัณฑ์ ฯ ครุภัณฑ์ต้องรักษาไว้ แบ่งกันไม่ได้ เว้นแต่ทำผาติกรรมเพื่อประโยชน์ของสงฆ์ และจำหน่ายแลกอาหารในคราวข้าวแพง ฯ

ปัญหาและเฉลย

นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก

พ.ศ. ๒๕๑๔

กระทู้ธรรม นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก

สอบในสนามหลวง

วันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี สมคฺคานญฺจนุคฺคโห
สมคฺครโต ธมฺมฏฺโช โยคกฺเขมา น ธํสติ.

ขุ. อิติ. ๒๕/๒๓๘

ความพร้อมเพรียงของหมู่เป็นความสุข และการสนับสนุนผู้พร้อมเพรียงกันก็เป็นสุข ผู้ยินดีในชนผู้พร้อมเพรียงกัน ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมไม่คลาดจากความเกษมจากโยคะ ฯ

แต่งอธิบายเป็นทำนองเทศนาโวหาร อ้างสุภาษิตอื่นมาประกอบไม่น้อยกว่า ๓ ข้อ ห้ามอ้างสุภาษิตซ้ำข้อกัน แต่จะอ้างซ้ำคัมภีร์ได้ไม่ห้าม สุภาษิตที่อ้างมานั้น ต้องเรียงเชื่อมความให้สนิทติดต่อสมเรื่องกับกระทู้ตั้ง

ชั้นนี้ กำหนดให้เขียนลงในกระดาษสอบตั้งแต่ ๔ หน้า (เว้นบรรทัด) ขึ้นไป,

---

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

ปัญหาและเฉลยธรรม นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก

สอบในสนามหลวง

วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ ๒๕๑๔

---

๑. การสำรวมจิตให้พ้นจากบ่วงมาร ถ้าจะใช้ไตรสิกขามีดีกว่าหรือ ฯ เหตุไฉนในธรรมวิจารณ์ท่านจึงพรรณนาแนะนำเป็นอย่างอื่นไป ฯ

๑. ก็เหมือนกันนั่นแหละ ไม่ดีไม่เลวกว่ากันเลย ฯ เพราะในธรรมวิจารณ์ท่านพรรณนาอาการสำรวมจิตไว้ ๓ ประการ ประการที่ ๑ เท่ากับสีลสิกขา ประการที่ ๒ เท่ากับจิตตสิกขา ประการที่ ๓ เท่ากับปัญญาสิกขา ฯ

๒. วิมุติในบาลี กับ ในอรรถกถา แสดงต่างกันอย่างไร ฯ เฉพาะในบาลีมีอธิบายอย่างไร ฯ

๒. ต่างกันดังต่อไป ในบาลีแสดงวิมุติไว้ ๒ อย่าง คือ เจโตวิมุติ ๑ ปัญญาวิมุติ ๑ ฯ ส่วนในอรรถกถาแสดงวิมุติไว้ ๕ อย่าง คือ ตทังควิมุติ ๑ วิกขัมภนวิมุติ ๑ สมุจเฉทวิมุติ ๑ ปฏิปัสสัทธิวิมุติ ๑ นิสสรณวิมุติ ๑ ในบาลีมีอธิบายว่า เจโตวิมุติ ได้แก่ปฏิปทาแห่งพระอรหันต์ผู้สำเร็จอริยมรรค ด้วยบำเพ็ญสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนาโดยลำดับ ปัญญาวิมุติ ได้แก่ปฏิปทาแห่งพระอรหันต์ผู้สำเร็จอริยมรรค ด้วยลำพังเจริญวิปัสสนาอย่างเดียว ฯ

๓. มีบาลี แปลว่า ทุกข์นั้นแลย่อมเกิดขึ้น ทุกข์ย่อมตั้งอยู่ด้วย ย่อมดับไปด้วย นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรเกิด นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรดับ ดังนี้ ขอทราบว่า อะไรจัดเป็นทุกข์ อะไรจัดเป็นนอกจากทุกข์ อ้างหลักประกอบ ฯ

๓. สังขารคือสิ่งที่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง และปัจจัยผู้ปรุงแต่งเองทั้งหมด จัดเป็นทุกข์ มีพระบาลีในธรรมบทขุททกนิกายเป็นหลักอยู่ว่า สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขา สังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์ และว่า สงฺขารา ปรมา ทุกฺขา สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์อย่างยิ่ง แต่โดยนัยอันตรงกันข้าม คือวิสังขาร สิ่งที่ไม่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง และจะเป็นปัจจัยปรุงแต่งเองก็ไม่ได้ จัดเป็นนอกจากทุกข์ มีพระบาลีในปาฏลิคามิวรรคเป็นหลักอยู่ว่า อตฺถิ ภิกฺขเว อชาตํ อภูตํ อสงฺขตํ ภิกษุทั้งหลาย อาตยนะอันไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยไม่ทำแล้ว ไม่แต่งแล้ว มีอยู่ดังนี้ คำว่าอายตนะในบาลีนี้ เป็นชื่อของสิ่ง ๆ หนึ่ง ที่ไม่มีในธาตุ ๔ ไม่มีในโลกนี้หรือโลกอื่น ไม่ใช่อรูปฌาน ไม่เป็นการมาการไป หาที่ตั้งอาศัยมิได้ เป็นที่สุดทุกข์ คือทุกข์ต่าง ๆ มาถึงอายตนะนี้แล้วดับหมด ฉะนั้น ในที่บางแห่ง เช่นในอัคคัปปสาทสูตร ตรัสเรียกว่า นิพพาน แปลว่าดับก็ได้ นิพพาน จัดเป็นยอดของอสังขตธรรมตามพระสูตรนั้น และจัดเป็นสุขอย่างยิ่ง ได้ในบาลีว่า นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง ฯ

๔. ในบรรดากัมมัฏฐาน ๔๐ ประการนั้น บางอย่างก็อำนวยผลเพียงสมาธิขั้นอุปจาระ บางอย่างก็อำนวยผลถึงสมาธิขั้นอัปปนา มีหลักเกณฑ์อย่างไรให้ทราบได้ว่า กัมมัฏฐานชนิดไหนอำนวยผลถึงสมาธิขั้นไหน เพราะเหตุไร ฯ

๔. มีหลักเกณฑ์อย่างนี้ คือ กัมมัฏฐานที่ต้องใช้ใจสัญจรท่องเที่ยวไปตามอารมณ์ ไปปักดิ่งอยู่ในอารมณ์เป็นหนึ่ง เช่น พุทธานุสสติ เป็นต้น ให้ผลเพียงสมาธิขั้นอุปจาระ เพราะเป็นกัมมัฏฐานสุขุมละเอียดยิ่งนักไม่ปรากฏชัดได้ อันจิตและเจตสิกไม่อาจแนบสนิทตั้งอยู่ได้นาน ส่วนกัมมัฏฐานที่ไม่ต้องใช้ใจให้นึกคิดหรือสัญจรไปตามอารมณ์ เป็นแต่ให้ปักดิ่งอยู่ในอารมณ์เป็นหนึ่งแน่ เช่น กสิณ ๑๐ ให้ผลถึงสมาธิขั้นอัปปนา เพราะเป็นอารมณ์ที่ปรากฏชัด อันจิตและเจตสิกอาจแนบสนิทตั้งอยู่ได้นาน ฯ

๕. นิวรณ์ ๕ อย่างไหนสงเคราะห์เข้าในจริตอะไร ฯ เพื่อจะปราบนิวรณ์นั้น ๆ ควรใช้กัมมัฏฐานบทไหนเป็นคู่ปรับ จึงจะเหมาะกัน ฯ

๕. กามฉันท์ สงเคราะห์เข้าในราคจริต พยาบาทในโทสจริต ถีนมิทธะในโมหจริต อุทธัจจกุกกุจจะในวิตักกจริต วิจิกิจฉาในโมหจริต กัมมัฏฐานที่เป็นคู่ปรับกับนิวรณ์นั้น ๆ คือ อสุภและกายคตาสติ เป็นเครื่องแก้กามฉันท์ เมตตากรุณามุทิตาพรหมวิหาร เป็นเครื่องปราบพยาบาท อนุสสติกัมมัฏฐาน

ปราบถีนมิทธะ กสิณหรือกัมมัฏฐานอันจะให้เกิดธรรมสังเวช เป็นคู่ปรับสำหรับบำราบอุทธัจจกุกกุจจะ ธาตุกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นเครื่องบำราบวิกิจฉา ฯ

๖. ปัญจขันธ์ก็เป็นธรรมหมวดหนึ่ง ซึ่งเป็นอารมณ์ของธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน แต่เหตุไฉนในขันธบัพพะ จึงไม่กล่าวถึงวิธีละและวิธีเจริญ เหมือนนิวรณ์และโพชฌงค์เล่า ฯ

๖. ที่ท่านไม่กล่าวถึงวิธีละและวิธีเจริญนั้น ก็เพราะปัญจขันธ์เป็นอัพยากตธรรม เป็นส่วนวิบาก จะละก็ไม่ได้ จะเจริญก็ไม่ถูก เป็นการผิดหลักไม่เป็นนิยยานิกะทั้ง ๒ อย่าง ฯ เพราะเช่นนี้ ในขันธบัพพะจึงกล่าวแต่วิธีกำหนดรู้ปัญจขันธ์ กับอาการเกิด อาการดับเท่านั้น เมื่อรู้เห็นปัญจขันธ์ชัดเจนก็เป็นวิปัสสนาญาณทีเดียว ส่วนนิวรณ์และโพชฌงค์ จำเป็นต้องมีการละการเจริญแท้ เพราะนิวรณ์เป็นอกุศลธรรม เมื่อเกิดขึ้นแล้วต้องละและระวังไม่ให้เกิดขึ้นอีก โพชฌงค์เป็นกุศลธรรม เมื่อยังไม่เกิดต้องทำให้เกิด เกิดแล้วต้องรักษาให้คงอยู่ ฯ

๗. อะไรเป็นภูมิ เป็นอารมณ์ เป็นรากเง่า เป็นเหตุเกิดขึ้นตั้งอยู่ของวิปัสสนา และอะไรเป็นตัววิปัสสนา ฯ

๗. ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ เป็นภูมิ เป็นอารมณ์ของวิปัสสนา ฯ สีลวิสุทธิ ๑ จิตตวิสุทธิ ๑ เป็นรากเง่าเป็นเหตุเกิดขึ้นตั้งอยู่ ของวิปัสสนา ฯ ทิฏฐิวิสุทธิ กังขาวิตรณวิสุทธิ มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ญาณทัสสนสุทธิ เป็นตัววิปัสสนา

หนึ่ง ปัญญาที่เห็นแจ้งในสังขารว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ถือมั่นด้วยตัณหา มานะ ทิฐิ ปัญญาเห็นชัด อย่างแก่กล้าถึงนิพพิทา วิราคะ วิมุติ หลุดพ้นจากกิเลส ก็เป็นตัว วิปัสสนา ฯ

ปัญหาและเฉลยพุทธานุพุทธประวัติ

นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก

สอบในสนามหลวง

วันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

---

๑. สิทธัตถราชกุมารทรงรู้เห็นอย่างไร จึงแสวงหาอุบายที่จะให้พ้นจากความแก่ ความเจ็บ ความตาย ขอฟังอธิบายพร้อมด้วยหลักฐาน ฯ

๑. ทรงรู้เห็นว่า หมู่ชนที่เกิดมาแล้ว ต้องมีความแก่ความเจ็บความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ความเจ็บความตายไปได้ทุกคน แม้เป็นอย่างนั้นเพราะโทษที่ไม่ได้ฟังคำสั่งสอนของนักปราชญ์ เมื่อได้เห็นผู้อื่นแก่เจ็บตายก็เบื่อหน่ายเกลียดชัง ไม่คิดถึงตัวว่าจะต้องแก่เจ็บตายเหมือนอย่างนั้นบ้าง เมาอยู่ในวัยในความไม่มีโรคและในชีวิต เหมือนหนึ่งเป็นคนจะไม่ต้องแก่เจ็บตาย มัวขวนขวายแต่ของที่มีความแก่เจ็บตายเหมือนด้วยตน ไม่คิดหาอุบายที่จะให้พ้นจากความแก่ความเจ็บความตาย ถึงเราก็เป็นเช่นนั้น ข้อที่เช่นนั้นเป็นไม่สมควรแก่เราเลย ฯ

๒. คำอุทานว่า สุขหนอ ๆ เป็นคำอุทานของพระสาวกชื่อไร ฯ ท่านเห็นอำนาจประโยชน์อะไร จึงได้เปล่งอุทานอย่างนั้น ขอฟังคำตอบที่ท่านทูลตอบพระบรมศาสดาด้วย ฯ

๒. เป็นคำอุทานของพระสาวกชื่อภัททิยศากยราชา ฯ ท่านเห็นอำนาจประโยชน์ ตามที่ท่านทูลพระศาสดาว่า เมื่อก่อนข้าพระเจ้าเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ต้องจัดการรักษาป้องกันทั้งภายนอกวังในวัง ทั้งภายในเมืองนอกเมือง จนตลอดทั่วอาณาเขต ข้าพระเจ้ามีคนรักษาตัวอย่างนี้แล้ว ยังต้องกลัวหวาดรังเกียจสะดุ้งอยู่เป็นนิตย์ เดี๋ยวนี้ข้าพระเจ้าแม้ไปในป่า แม้อยู่ใต้ร่มไม้ แม้อยู่ในที่ว่างจากเรือนแห่งอื่น ๆ ไม่กลัวแล้ว ไม่หวาดแล้ว ไม่รังเกียจแล้ว ไม่สะดุ้งแล้ว ไม่ต้องขวนขวาย มีขนตกเป็นปกติ ไม่ลุกชัน เหตุความกลัว อาศัยอาหารที่ผู้อื่นให้เลี้ยงชีวิต มี ใจเป็นดุจมฤคอยู่ ข้าพระเจ้าเห็นอำนาจประโยชน์อันนี้ จึงเปล่งอุทานอย่างนั้น ฯ

๓. พระมหากัสสปทรงคุณสมบัติที่ควรเป็นแบบอย่างหลายประการ ผู้ศึกษาพอใจคุณสมบัติส่วนไหนของท่านมากที่สุด ฯ เพราะเหตุไร ฯ

๓. พอใจคุณสมบัติส่วนที่ท่านทำกิจพระศาสนา เป็นหัวหน้าชักชวนภิกษุสงฆ์ทำสังคายนาร้อยกรองพระธรรมวินัย ตั้งไว้เป็นแบบแผนเมื่อพระศาสดานิพพานแล้ว ฯ เพราะกิจเช่นนี้เป็นกิจสำคัญ เป็นเหตุรักษาพระศาสนาให้ตั้งมั่นถาวรสืบมา ฯ

๔. ในปกรณ์ปรากฏว่า พระศาสดาตรัสแก่พระอานนท์ ให้ลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันนะ ชวนให้เข้าใจว่าในกาลภายหลังท่านพระฉันนะคงได้บรรลุมรรคผล แต่ท่านจะได้บรรลุมรรคผล

เพราะฟังพระธรรมเทศนาชื่อไร ท่านองค์ไหนเป็นผู้แสดง ขอให้บอกมา ฯ

๔. เพราะได้ฟังพระธรรมเทศนาชื่อกัจจายนสูตร อันท่านพระอานนท์เป็นผู้แสดงให้ฟัง ฯ

๕. นางแก้วหรือนางรัตนกัญญา ตามทัศนะของพระเจ้าสีหหนุราช ที่มอบหมายให้พราหมณ์ ๘ คนไปสืบแสวงหา เพื่อนำมาอภิเษกกับพระเจ้าสุทโธทนราชโอรสผู้ใหญ่นั้น คืออย่างไร ฯ

๕. คือขัตติยราชธิดาอันอุดมวงศ์ ทรงซึ่งบวรรูปสิริโอภาส และบริบูรณ์ด้วยปัญจกัลยาณีอิตถีลักษณะ ๖๔ ประการ และมีสันดานประกอบด้วยบริสุทธศีลาจารวัด ฯ

๖. ด้วยพระพุทธฎีกาว่าอย่างไร ท้าวสหัมบดีมหาพรหมจึงทรงทราบว่า สมเด็จพระบรมศาสดาทรงรับอาราธนาแล้ว ขอฟังสารพระคาถาที่ตรัส ทำให้ท้าว สหัมบดี มหา พรหม ทราบ นั้น ฯ

๖. ด้วยพระพุทธฎีกาสารพระคาถาว่า อปารุตา เต อมตสฺส ทฺวารา เป็นอาทิ ความว่า ดูกรท้าวมหาพรหม อันว่าพระสธรรมอันอุดมนั้น ตถาคตก็รู้แจ้งชำนิชำนาญในกมลสันดานสิ้นแล้ว แต่ตถาคตดำริว่า ไม่ตรัสเทศนาแก่เทพดามนุษย์ทั้งปวงนั้น ด้วยสำคัญว่าจะลำบากเสียเปล่าหาประโยชน์มิได้ และกาลบัดนี้ท่านมาอาราธนาแล้ว ตถาคตก็จะตรัสพระสธรรมเทศนา จะเปิดเผยออกซึ่งมหาอัคคทวาร บันดาลสัตว์ทั้งหลาย ที่มีโสตวิญญาณเปล่งออกซึ่งประสาทศรัทธา จงตั้งจิตคอยสดับรับรสพระสธรรมเทศนาเถิดในบัดนี้ ฯ

๗. สมเด็จพระพุทธบิดาทรงสดับพระธรรมเทศนาชื่อไร ฯ ทรงสดับแล้วทรงเจริญพระวิปัสสนาไปตามกระแสอะไร จึงได้ทรงบรรลุพระอรหัตตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาญาณทั้ง ๔ ขอฟังคำตอบพร้อมด้วยหลักฐาน ฯ

๗. ทรงสดับพระธรรมเทศนาพระอนิจจตาทิปฏิสังยุต ฯ ทรงเจริญพระวิปัสสนาไปตามกระแสพระอริยสัจจทั้ง ๔ ประการ ฯ

ปัญหาและเฉลยวินัย นักธรรมชั้นเอก

สอบในสนามหลวง

วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

---

๑. สังฆอุโบสถ สังฆปวารณา ให้ผ้าบริวารแก่ผู้ครองกฐิน ให้ผ้ากฐิน ให้ปริวาส ให้มานัตต์ จัดเป็นกรรมอะไรในกรรมทั้ง ๔ ฯ

๑. สังฆอุโบสถ สังฆปวารณา จัดเป็นญัตติกรรม ฯ ให้ผ้าบริวารแก่ผู้ครองกฐิน จัดเป็นอปโลกนกรรม ฯ ให้ผ้ากฐิน จัดเป็นญัตติทุติยกรรม ฯ ให้ปริวาส ให้มานัตต์ จัดเป็นญัตติจตุตถกรรม ฯ

๒. คำว่า กฐินไม่เป็นอันกราลโดยชอบ ถ้าภิกษุผู้อยู่นอกสีมาอนุโมทนากฐินนั้นก็ดี และคำว่า กฐินอันกราลโดยชอบ ถ้าภิกษุผู้อยู่ในสีมาอนุโมทนากฐินนั้น ดังนี้ก็ดี เมื่อถือปฏิบัติตามนี้ ภิกษุผู้อยู่จำพรรษาภายในเขตวิสุงคามสีมาหรือภายในเขตพัทธสีมาเท่านั้น ที่จะกราลกฐินและอนุโมทนากฐินได้ ใช่หรือไม่ อธิบาย ฯ

๒. ไม่ใช่อย่างนั้น ฯ เพราะเหตุคำว่าภายนอกสีมานั้น พระอรรถกถาจารย์กล่าวอธิบายแก้ว่า อยู่ภายนอกอุปจารสีมา เมื่อท่าน

แก้คำว่าอยู่นอกสีมา ได้แก่อยู่ภายนอกอุปจารสีมาออกไปเช่นนี้ คำว่าอยู่ภายในสีมาก็ได้แก่อยู่ภายในสีมาจนถึงอุปจารสีมาด้วย คืออยู่ในเขตอาวาสนั้น ทั้งในเขตสีมาและเขตอาวาสซึ่งเป็นอุปจารแห่งสีมา หาได้หมายเฉพาะอยู่ในเขตวิสุงคามสีมาเท่านั้นไม่ และในตอนที่ทรงแสดงปลิโพธแห่งกฐิน ๒ อย่าง คือ จีวรปลิโพธ กับ อาวาสปลิโพธ ไม่มีบาลีแสดงว่า สีมาปลิโพธ ฉะนั้น ภิกษุผู้จะกรานกฐิน จะอนุโมทนากฐิน ต้องเป็นผู้อยู่จำพรรษาในอาวาสนั้น จะเป็นภายในสีมาหรือในอุปจารแห่งสีมาก็ได้ ฯ

๓. อนุวาทาธิกรณ์อะไรบ้าง ถึงแม้เกิดขึ้นก็ไม่ต้องพิจารณา ฯ

๓. อนุวาทาธิกรณ์ที่มีผู้โจทก์พระอรหันต์ ที่สงฆ์สวดให้สติวินัยไว้แล้ว เมื่อมีใครโจทก์ท่านอีก ก็ไม่ต้องพิจารณา กับ อนุวาทาธิกรณ์ ที่มีผู้โจทก์ภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้ว ด้วยเรื่องที่เธอทำในเวลาเป็นบ้า และสงฆ์สวดให้อมูฬหวินัยแก่เธอแล้ว ใครจะมาโจทก์เธอในระยะนั้นอีก ก็ไม่ต้องพิจารณา ฯ

๔. การนับอายุผู้ที่จะอุปสมบท โดยทางจันทรคติ กับ ทางสุริยคติ อย่างไหนจะแน่นอนกว่ากัน ฯ เพราะเหตุไร ฯ

๔. การนับอายุผู้ที่จะอุปสมบทโดยทางสุริยคติแน่นอนว่า เพราะมีเพิ่มวันไว้เสร็จ ไม่ต้องเพิ่มอธิกมาส รวมปีหนึ่ง ๑๒ เดือนเสมอกัน ไม่ลักลั่นเป็น ๑๒ ก็มี ๑๓ ก็มี อย่างรอบปีโดยจันทรคติ ที่ชวนคนผู้ไม่รู้โหราศาสตร์ให้หลง ฯ

๕. ที่เช่นไรไม่ชื่อว่าสีมาหรือจัดเป็นสีมาไม่ได้ ฯ เพราะเหตุไร ฯ

๕. ที่อันไม่ชื่อว่าสีมาหรือจัดเป็นสีมาไม่ได้ ไม่มี ฯ เพราะที่ ๆ เป็นบ้าน ก็เป็นคามสีมา, ป่าไม้อันไม่มีบ้านเลย ก็เป็นสัตตัพภันตรสีมา, ในน้ำก็เป็นอุทกุกเขปสีมา, เหล่านี้เป็นอพัทธสีมา, เมื่อสงฆ์ทำการผูกกำหนดแล้ว ณ ที่ใด ที่นั้นก็เป็นพัทธสีมา, แม้สีมันตริก ก็เป็นคามสีมา ฯ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

๖. วัดที่ได้ตั้งถูกต้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ก็ได้ชื่อว่าเป็นวัด ไม่ใช่บ้าน เป็นแผนกหนึ่งจากบ้านแล้วไม่ใช่หรือ ฯ ถ้าเช่นนั้น จะถือว่าวัดนี้เป็นวิสุงคามสีมาจะได้หรือไม่ เพราะเหตุไร ฯ

๖. ใช่ ฯ แต่จะถือว่าเป็นวิสุงคามสีมายังไม่ได้ เพราะในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๓๒ การสร้างวัด การตั้งวัด กับการขอพระราชทานวิสุงคามสีมานั้นแยกกัน ทำต่างวาระกัน เป็นแต่ได้รับอนุญาตให้ตั้ง แต่ยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา จะจัดเป็นวัดที่เป็นวิสุงคามสีมาได้ไม่ คงเป็นวัดอย่างสำนักสงฆ์ในมาตรา ๓๑ (๒) เท่านั้น ฯ

๗. ภิกษุรูปหนึ่งต้องคำพิพากษาคดีถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย ภิกษุนั้นจะต้องปฏิบัติอย่างไร ฯ โดยถือตามบทบัญญัติมาตราไหน ฯ ถ้าไม่ยอมปฏิบัติตามจะถูกลงโทษอย่างไรบ้าง ฯ

๗. ภิกษุนั้นต้องสึกภายใน ๓ วัน นับแต่วันที่ได้รับคำวินิจฉัย ตามมาตรา ๒๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ฯ ถ้าฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม จะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน ตามมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัตินั้น ฯ

ยอดจำนวนนักศึกษาธรรม

ทั่วราชอาณาจักร

พ.ศ. ๒๕๑๔

จำนวนนักธรรมและธรรมศึกษาขอเข้าสอบความรู้ในสนามหลวง

เทียบสถิติ ๒ ศก

พุทธศักราช	นักธรรม			ธรรมศึกษา			หมายเหตุ
	ตรี	โท	เอก	ตรี	โท	เอก	
2513	122,770	34,470	16,214	21,219	4,815	1,075	200,563
2514	124,765	34,808	21,002	24,088	4,855	1,366	210,884
+ เพิ่ม	1,995	338	4,788	2,869	40	291	10,321
— ลด	—	—	—	—	—	—	

รับรองตามนี้

พระโสภณธรรมาภรณ์

เลขานุการแม่กองธรรมสนามหลวง

พิมพ์ที่: หน่วยพิมพ์และจำหน่ายศาสนภัณฑ์ (โรงพิมพ์การศาสนา)
นายพยุง ทิพย์เนตร ผู้จัดการและผู้พิมพ์ผู้โฆษณา โทร. ๘๑๒๓๕๑